

Підвищення професійної компетентності молодого бібліотекаря як складова успішної діяльності бібліотеки

Н.П. Поляк

*Харківський національний медичний університет
Наукова бібліотека*

Розвиток персоналу є найважливішою умовою успішного функціонування будь-якого закладу. Це особливо актуально в умовах інноваційного розвитку бібліотеки. Підвищення професійного рівня персоналу забезпечує ефективність виконання працівниками своїх обов'язків, розширення меж їх компетенції, можливість оволодіння новими функціональними обов'язками.

Змінюються вимоги до професійної компетенції бібліотечних працівників, оскільки престиж бібліотечної професії в певній мірі залежить від їхнього фахового рівня. Постійно зростають професійні вимоги до молодих спеціалістів в сфері бібліотечної справи, адже на відміну від інших спеціальностей, бібліотечна професія потребує не тільки професійних бібліотечних знань, а й знань з широкого кола наук.

Професійна кваліфікація потребує глибоких теоретичних знань суспільних, загальногалузевих, спеціальних бібліотечних дисциплін, а також постійне закріплення теорії практичними навичками, які можуть бути отримані тільки в процесі трудової діяльності. Сучасні спеціалісти бібліотек мають оволодіти комплексом знань, які дозволять адаптуватися в інформаційному суспільстві.

Сучасний бібліотечний фахівець покликаний бути не тільки носієм високої загальної і професійної культури, але, водночас, готовим опанувати прогресивні бібліотечні технології, повинен бути готовим до змін, які відбуваються в інформаційному суспільстві, оперативно реагувати на вимоги часу, щоб не втрачати провідну роль у наданні інформації та послуг.

Тож, на сучасному етапі спостерігаються суттєві зміни, щодо функціональної спеціалізації молодих спеціалістів. Все більшого значення набуває сьогодні багатофункціональність, адже бібліотечний працівник – це й «інформаційний працівник», «бібліоменеджер», «інформаційний менеджер», «менеджер інформаційної діяльності», навігатор, аналітик, посередник, аналізатор операцій, спеціаліст з електронної обробки інформаційних носіїв, збереження і передачі документів та інформації, технолог автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, а крім цього педагог, культуролог, PR менеджер, літератор, дизайнер, бібліотерапевт.

Дуже важливим для молодого фахівця є високий рівень професійності. Сьогодні це можливо лише завдяки безперервній бібліотечно-інформаційній освіті, постійному підвищенню своєї кваліфікації. Тому молодий спеціаліст, який нещодавно закінчив вищий навчальний заклад, ні в якому разі не повинен зупинитися на досягнутому, він має бути активним і надалі, досягати вищих планок своєї професії, займатися самоосвітою, бути інформованим про всі новинки бібліотечного життя. Саме система постійної, безперервної освіти дає можливість працювати над саморозвитком, інакше молодий спеціаліст буде втрачати природну гнучкість, здібності залишатимуться нерозвинутими, зникатиме прагнення досягати нових висот.

Підвищення кваліфікації забезпечує поповнення теоретичних і практичних знань у відповідності з новими вимогами до рівня професійної кваліфікації і необхідністю вирішення нових виробничих завдань.

У кожній бібліотеці має бути цільова програма постійного навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації, поповнення професійних знань працівників з сучасних інформаційних технологій і автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем, взагалі з питань забезпечення пріоритетних напрямів інформаційної, культурно-просвітницької та виховної діяльності.

Для молодих спеціалістів особливо значущими стають наступні рівні системи професійної кваліфікації: адаптаційний (для бібліотечних працівників, які щойно розпочали свій трудовий шлях в бібліотечній сфері), початкової професійної роботи, професійний розвиток фахівців, актуалізація знань.

Варто також зазначити напрямки організації безперервної бібліотечної освіти, що є пріоритетними для підвищення кваліфікації молодих спеціалістів:

- організація навчання молодих кадрів професійним знанням і навичкам, якостям лідера, розвитку інтелектуальних і професійних здібностей;
- навчання молодих фахівців навичкам інноваційної творчості в бібліотечній діяльності і надання консультаційної допомоги в освоєнні методів керування процесом змін у бібліотеках;
- оперативна трансляція найбільш цікавого і значного в середовищі професійної діяльності за допомогою реалізації принципово нових інтерактивних форм навчання;
- пробудження здатності самостійно спостерігати, аналізувати, знаходити оптимальні рішення в різних ситуаціях.

Знайомство з бібліотекою, її історією становлення та розвитку, вивчення нового матеріалу, нормативної документації, оволодіння необхідними прийомами і навичками, участь у підготовці оглядів спеціальних періодичних видань, нової літератури, що проводяться в межах відділу або бібліотеки, в науково-практичних конференціях, семінарах, практикумах, тренінгах – все це гарний початок, що визначить розвиток бібліотекаря на багато років вперед.

Існує ціла низка форм ППК бібліотечних фахівців:

- підвищення кваліфікації поза межами області – навчання на курсах, семінарах, що проводить Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв України, тренери та представники громадських організацій (наприклад, УБА);
- курси, що проходять на базі установи чи бібліотеки обласного рівня;
- семінари, семінари-практикуми, семінари-тренінги, проблемні семінари, семінари-колективи, вільні дискусії;
- творчі лабораторії, майстерні, лабораторії передового досвіду, майстер-класи, «круглі столи»;
- Дні фахівця, дні творчої ініціативи, творчі відрядження, наочні досьє, години професійних таємниць, години взаємних порад, методичні бібліодини, професійні консультування;
- методики ігрового моделювання або методи активного навчання: ділова гра, аналітична гра, рольова гра, ситуаційна гра;
- школи професійної майстерності, стажування молодих фахівців, школи керівників, професійні діалоги;
- самоосвіта: знайомство з фаховими виданнями, дні перегляду нових надходжень тощо.

Впровадження змін потребує широкого залучення кваліфікованих фахівців. Разом з тим, не варто нехтувати потенціалом внутрішнього бібліотечного навчання.

Наукова бібліотека Харківського медичного університету використовує різноманітні форми ППК бібліотечних фахівців. Це й традиційні, випробувані часом форми, і нові, сучасні, інтерактивні.

Найпоширенішою традиційною формою ППК, що дозволяє різнобічно і планомірно висвітлювати питання теорії і практики бібліотечної діяльності, залишаються семінари, науково-практичні конференції тощо.

Співробітники НБ ХНМУ беруть активну участь у семінарах, регіональних, всеукраїнських, міжнародних науково-практичних конференціях; нарадах бібліотек, де розглядаються питання діяльності бібліотек ВНЗ у світлі модернізації вищої освіти, інформатизації суспільства.

На загальних зборах колективу бібліотеки співробітники виступають з повідомленнями про участь у різноманітних заходах. Співробітники, які відвідали семінари, науково-практичні конференції, майстер-класи готують виступи для своїх колег, в яких в стислій формі передають інформацію та знання, одержані на заходах. Також на загальних зборах колективу в рамках ППК проводяться огляди літератури.

В рамках підвищення кваліфікації організуються тематичні школи, де розглядаються різноманітні питання, наприклад, редагування традиційних каталогів та їх «консервування», продовження освоєння технологій ІРБІС, аналіз помилок, розробка алгоритмів технологічних процесів тощо.

На загальних зборах колективу в рамках заходів з ППК молоді співробітники виступили з доповідями щодо аналізу друкованих робіт співробітників НБ за період 2000-2014 років за напрямками діяльності бібліотеки. Цей захід сприяв більш глибокому ознайомленню молодих співробітників з науково-методичною діяльністю бібліотеки, а також обміном досвіду.

Для співробітників бібліотеки проводяться майстер-класи. Так, було проведено майстер-класи для співробітників щодо підготовки автоматизованої книговидачі, майстер-класи і ознайомчі уроки з роботи в АРМ «Книгозабезпеченість».

Для співробітників, що беруть участь у створенні електронного каталогу (ЕК), було організовано Школу каталогізатора НБ ХНМУ. Розглядалися питання щодо загальних вимог до складання бібліографічного запису у відповідності до діючих стандартів і з метою запобігання помилок у роботі з модулем Каталогізатор АБІС ІРБІС. Доповіді готували співробітники відповідних відділів бібліотеки, як головні фахівці, так і молоді співробітники, що працюють з ЕК.

Планується продовження занять у форматі «Школа професійної майстерності», де мають розглядатися питання щодо роботи з різноманітними ресурсами та сервісами, які потребують більш пильної уваги (реєстрація/перереєстрація користувачів, робота з модулем «Книгозабезпеченість» тощо).

В 2014 році для забезпечення подальшого підвищення професійної кваліфікації співробітників було укладено «Договір про спільну освітню діяльність» між Харківським національним медичним університетом та Харківською державною академією культури (ХДАК). Таким чином четверо співробітників НБ ХНМУ пройшли стажування на кафедрах ХДАК. Для кожного було складено індивідуальний план стажування відповідно до напрямку їх професійної діяльності. Стажування передбачає також відвідання різноманітних семінарів, науково-практичних конференцій та майстер-класів. Під час проходження стажування співробітники бібліотеки й самі провели майстер-клас з інформаційного менеджменту «Сучасна бібліотека – науковий, навчальний, інформаційний та культурно-просвітницький підрозділ університету» для студентів 5 курсу на прикладі роботи НБ ХНМУ. Майстер-клас отримав позитивні відгуки у студентів, що виявилось в бажанні дізнатися більше про роботу

бібліотеки, або навіть стати частиною нашого колективу. Планується подальша співпраця з ХДАК і активне залучення до стажування молодих співробітників бібліотеки.

Цікавою та захопливою стала для співробітників ХНМУ участь у Навчально-інноваційному проєкті з бібліотечної журналістики «Школа бібліотечного журналіста», створеному на базі Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка (ХДНБ) за грантової підтримки програми «Бібліоміст» IREX/Україна, інформаційного партнерства НВП «Ідея» та журналу «Бібліотечний форум України». Мета Школи – сприяння професійному розвитку бібліотекарів і створення позитивного іміджу бібліотек як безкоштовних загальнодоступних центрів доступу до інформації через ЗМІ різного рівня, бібліотечні ЗМІ (електронні та друковані) та через сайти і сервіси Web 2.0, 3.0.

Головними завданнями навчання стали засвоєння учасниками методів, прийомів, засобів журналістської діяльності та отримання практичних навичок. Особлива увага приділяється специфіці жанрам журналістики в електронному середовищі, використанню інтернет-сервісів та каналам для формування власних бібліотечних ЗМІ. Співробітники НБ ХНМУ, які стали учасниками школи, отримали сертифікати та методичні матеріали з прослуханих курсів. Навчання у «Школі бібліотечного журналіста» сприяло не лише підвищенню професійної компетентності, а й розкриттю творчих здібностей співробітників, реалізації їх креативних ідей.

Результатом втілення цих ідей стало створення електронного бюлетеня «Бібліотерапевт». У кожному новому випуску висвітлюються різні події з життя бібліотеки, окремі напрямки її діяльності, розкриваються скарби книжкового фонду. Передбачені також анонси заходів, знайомство з новими виданнями, публікації творчих робіт студентів, викладачів вишу та інша цікава інформація. Співробітники НБ ХНМУ, учасники Третьої школи стали авторами рубрики «Аскорбінка для душі», яка також увійшла до випусків «Бібліотерапевта». Планується й надалі залучати співробітників бібліотеки до навчання у Школі, особливо молодих спеціалістів.

До всіх вищезазначених форм з ППК активно залучаються молоді співробітники, що сприяє опануванню нових навичок, знань та умінь.

На жаль, існуюча сьогодні в Україні система розвитку бібліотечного персоналу, особливо бібліотек ВНЗ, має ряд недоліків:

- брак цілеспрямованої державної стратегії та політики у сфері професійної підготовки кадрів;
- незабезпеченість бібліотек методичними матеріалами щодо організації процесу навчання кадрів;
- відсутність єдиної системи професійних кваліфікаційних вимог та стандартів з професійної підготовки;
- економічна неспроможність бібліотек забезпечувати підвищення кваліфікації працівників відповідно до сучасних вимог;
- відсутність системи стимулювання кар'єрного зростання.

Проблеми ППК молодих фахівців бібліотечної справи є досить актуальними. Організація системи ППК має відзначатись постійним пошуком і впровадженням інновацій зумовлених вимогами часу і перспективами розвитку інформаційних технологій, а також підтримуватись і координуватись на державному рівні. Необхідно сформувати систему безперервної бібліотечної освіти, яка характеризувалась би якісними результатами.

Таким чином, ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації бібліотечної галузі забезпечує: конкурентоспроможність бібліотеки, поліпшення показників її виробничої діяльності, високий професійно-кваліфікаційний рівень працівників. В свою чергу, ППК молодих спеціалістів бібліотечної справи, створення сприятливих умов для їх

безперервної освіти стають запорукою успішного функціонування бібліотек, в яких працюють високопрофесійні, високоосвічені кадри, що продукують масив оригінальних ідей, додають сучасні динамічні форми, як необхідність успішного функціонування прогресивної бібліотеки.

Література

1. Шалиганова А. Молодий працівник наукових бібліотек України (за матеріалами всеукраїнського дослідження) / А. Шалиганова // Бібліотечний форум. – 2010. – № 2. – С. 6 – 12.
2. Пяткова И. Актуальные проблемы повышения квалификации сотрудников вузовских библиотек в условиях внедрения инновационных технологий / И. Пяткова // Бібліотечний форум. – 2009. – № 3. – С. 36 – 40.
3. Кунанець Н.Е. Безперервна освіта – запорука фаховості / Н.Е. Кунанець // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти. – 2009. – С. 81 – 86.
4. Макеева І. Форми і методи професійного навчання співробітників бібліотек вищих навчальних закладів / І. Макеева // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 4. – С. 37 – 43.
5. Макеева І. Організація системи підвищення кваліфікації співробітників бібліотек вищих навчальних закладів України: історія та сучасний стан / І. Макеева // Вісник книжкової палати. – 2012. – № 6. – С. 12–16.
6. Дорофеева О. Как воспитать «специалиста будущего» / О. Дорофеева // Библиотека. – 2009. – № 7. – С. 50 – 53.
7. Доронина И.Н. Формирование информационной культуры профессионала библиотечно-информационной деятельности / И.Н. Доронина // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 9. – С. 73 – 79.
8. Інноваційні форми підвищення кваліфікації бібліотечного персоналу: методичні рекомендації, поради / Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва; уклад. : І.М. Хмара, І.М. Палаташ. – Ужгород, 2013. – 32 с. – (Фаховий блокнот; Вип. 4).